

BESZÉD-TERVEZET DR. NAGY GÁBOR ELVTÁRS
RÉSZEIRE

/Felszólalás a berlini konzultáció plenáris ülésén/

Kedves elvtársak, barátaink!

Szeretnék köszönetet mondani az NDK Külügyminisztériuma vezetésének a meghívásért, hogy résztvehetünk ezen a sokoldalú konzultáción. Amikor néhány héttel ezelőtt értesültünk a kezdeményezésről, azonnal kifejeztük egyetértésünket, mert időszerűnek és hasznosnak tartjuk, sőt azt is mondhatnám elengedhetetlenül szükségesnek is, hogy időnként ezen a szinten áttekintsük lehetőségeinket, feladatainkat a fejlődő országok sokszínű és bonyolult világában, hogy közös érdekeink szerint összehangoljuk és ily módon hatékonyabbá tegyük ez irányú tevékenységünket.

Üdvözlöm a kedves kollégákat, akik a testvéri országok külügyminisztériumaiban a fejlődő országokhoz fűződő kapcsolatok építésén, fejlesztésén munkálkodnak. Meggyőződésem, hogy a rendelkezésünkre álló két nap alatt sok fontos kérdés megvitatására, elemzésére és következtetések megfogalmazására lesz módunk. A magunk részéről mindent megteszünk annak érdekében, hogy munkánk minél eredményesebb legyen. Előljárásban néhány gondolatot szeretnék érinteni a fejlődő világról.

A nyolcvanas évek első felében a fejlődő világ helyzetében, nemzetközi szerepében jelentékeny változások következtek be, amelyek a szocialista országoktól új megközelítéseket, módosult, helyenként differenciáltabb válaszokat igényelnek.

A fejlődő országsoport gyarmati felszabadító háborúk óta szüntelenül növekvő szerepe a világpolitikában és a világgazdaságban stagnálni látszik. Míg korábban alanyai és a szocialista

országok segítségével aktív formálói voltak a nemzetközi életnek, addig az elmúlt években jobbra defenzívába szorultak a legtöbb tekintetben. A nemzeti felszabadító folyamat lendülete is megtorpant. A gyarmatosítás utolsó maradványainak felszámolása a vártnál jóval nagyobb akadályokba ütközik. A fejlődő országok zöme a gazdasági függetlenség kivívásához sem került közelebb. Megszaporodtak azok a helyi konfliktusok, amelyek még jobban gyengítik sorikat és akadályozzák nemzetközösségük és akcióegységük kialakítását az őket közösen érintő problémák tekintetében is.

A világgazdaságban sem javultak pozícióik. Az imperializmus és annak gazdasági megnyilvánulási formái, a transznacionális monopóliumok továbbra is rákényszerítik akaratukat a fejlődő világ nagyobbik részére.

Részesedésük a világ ipari termelésében változatlan szinten áll, míg a mezőgazdasági össztermelésben visszaesett. A nyersanyagok, a mezőgazdasági eredetű alapanyagok árának folyamatosan csökkenő tendenciája, az általuk importált iparcikkek árának növekedése rontotta cserearányaikat, növelte eladósodásukat, következésképpen függőségüket. A fejlődő országok összefogásának még az olyan ígéretesnek indult példája is, mint az OPEC sem bizonyult kellően szilárdnak. A rosszabbodó gazdasági mutatók alól - egyre csökkenő mértékben - csupán a kis lélekszámú nagy olajexportáló országok jelentenek kivételt.

A fejlődő országok gazdasági helyzetének rosszabbodása, sajnos, egyidejűleg jelentkezett a szocialista országok gazdasági fejlődésének lelassulásával, ami cselakvőképességüket gyengítette.

Azt hiszem, hogy a fejlődő világ fentebb felvázolt helyzete nem lenne teljes, objektív, ha nem beszélnénk arról a megosztottságról, ami növekvő mértékben szétválasztja a gyarmati sorból nemrég felszabadult népeket. Vannak közöttük olyanok, amelyek kiemelkedő eredményeket értek el a gazdasági fejlesztés területén

/pl. India/ ám többségben vannak azok, amelyeknek a helyzete szinte kilátástalanná vált, amelyek az országot sújtó éhínség meg-megújuló rohamait csak külső segítség árán képesek elhárítani.

Kissé részletesebben kell szólni a fejlődők többségének elnyomorodását jelző tényezőiről, a fullasztó eladósodottságról. Ez egyaránt sújt nagy és kis országot, tőkésfejlődés útját járót, de szocialista orientációjú is. Ugy tűnik, hogy ebben fejeződik ki legközvetlenebbül imperializmus általi kizsákmányoltságuk és kiszolgáltatottságuk.

A különböző fejlődési utak, eltérő regionális célok és érdekek között e probléma körül alakulhat ki az az újabb egység, amely közös nevezője lehet összehangolt fellépésüknek.

Nyilvánvaló a következtetés: a fejlődő országok helyzetének fokozatos degradálódása elválaszthatatlanul összefügg az imperializmus minden irányú ellentámadásával, amely rendkívül változatos eszköztárával nem kimélte a harmadik világ egyik régióját sem. Ennek legszélsőségesebb megnyilvánulásai a reagan adminisztráció fellépésében öltöttek testet. Mind fegyveres fellépései /Grenada/, mind a fegyveres erővel való fenyegetés /Nicaragua, Líbia/ a gazdasági nyomás, a segélyek nyújtása és megvonása, a hitelre kényszerítés az irreálisan magas kamatlábak mellett olyan fegyverek, amelyek nem újak ugyan, mégis összehangolt, gátlástalan alkalmazásuk nem maradt eredménytelen.

Igy a válsággeocok távolabb kerültek a megoldástól, mint valaha, sőt újak keletkeztek, amelyek nem szolgálják a nemrégén függetlenné vált országok érdekeit, de a szocialista országokét sem.

Összintén meg kell vallani, hogy a szocialista országok nem voltak mindenben képesek ellensúlyozni az imperialista beavatkozásokat, elhárítani neokolonialista, gazdasági zsaroló politikájuk következményeit. Ennek egyik oka abban keresendő, hogy a szocialista országok gazdasági lehetőségei leszűkültek éppen

abban az időszakban, amikor a fejlődő országok gazdasági támogatására a legnagyobb szükség lett volna, s amikor külső források igénybevételére ugrásszerűen megnőtt az igényük. Ezekben az években szövetségi rendszerünk országai előtérbe helyezték nemzeti gazdasági érdekeik érvényesítését, s a kölcsönösen előnyös együttműködést részesítették előnyben kapcsolataikban. A segélyelemek életszerűen némileg háttérbe szorultak.

A szocialista országok segítségnyújtásuk döntő hányadát a szocialista orientációjú országokra fordították. Ebben a Magyar Népköztársaság is kivette erejéhez mérten a részét. Világosan kell látni, hogy az internacionalista segítségnyújtás nélkül ezek az országok aligha lettek volna képesek megőrizni függetlenségüket, egyike-másika az összeomlást elkerülni. Mi úgy ítéljük meg, hogy a vártnál lassabban haladnak előre a belső politikai, gazdasági konszolidáció útján. Némelyek a kényszerítő körülmények hatására vissza is léptek a maguk választotta út folytatásától és olyan kompromisszumokra kényszerültek, amelyek veszélybe sodorhatják a szocialista orientáció fennmaradását is az adott országban. Emiatt a szocialista országok segítségnyújtása is megtorpant, ami fokozta ahogy is nagy nehézségeiket. A nem is oly régi keserű tapasztalatok, egyes fejlődő országokban bekövetkezett pálifordulások miatt persze érthetővé teszi visszafogottságunkat. Általában továbbra is jellemző, hogy igényeik a térítésmentes segítségnyújtásra meghaladják lehetőségeinket. Közösen kellene tudatosítani velük, hogy minden népnek elsősorban saját erőfeszítéseire kell támaszkodnia az új társadalom építéséhez szükséges alapok megteremtésében, konszolidálásában. Sajnos, s ezt a legutóbbi tragikus dél-jemeni események is igazolják, hogy a szocialista orientációjú országok egy részében meglehetősen törékeny az egyensúly a hatalmat gyakorló erőknél, s helyenként csak egy szikra kell a robbanáshoz. Az ilyen belső hatalmi indítékok alapján kirobbantott polgárháborús összecsúzések nemcsak az illető országot vetik vissza a fejlődésben, de károsan befolyásolják a szocialista közösség stratégiai érdekeit is. Mindannyian tudunk a dél-jemeni vezetésen belüli ellentétekről, s a magunk eszközeivel enyhíteni is igyekeztünk ezeket.

Mégis meglepetést keltett a konfliktus mérete, kiterjedtsége. Féltő, hogy más szocialista orientációjú országban is kirobbanhatnak hasonló ellenségeskedések. Körültekintőnek kell lennünk a segítségnyújtásban és a tapasztalatok átadásában egyaránt. Behatárolt anyagi lehetőségeinket koncentrálni kellene nemcsak a legjobban rászoruló, hanem a leghatékosabb fejlődést, stabilitást, tartós baráti viszonyt ígérő országok felé. Jobban kell ügyelnünk arra, hogy milyen tanácsokat, milyen fejlődési szakaszban adunk nekik. Realitásként kell kezelni elmaradottságukat, a szocializmus iránt elkötelezett erőik szűk bázisát, s óvakođnunk kell olyan analógiáktól, amelyeket nemegyszer a szocialista országok kialakulási folyamatának kezdeti szakasza és a szocialista orientációjú országok mai helyzete között felállítottunk. Emiatt is rendszeresebben kellene találkozoznunk, kicserélni tapasztalatainkat és egyeztetni terveinket, akcióinkat.

A vezető tőkés országok fejlődő világ irányában folytatott politikájának ellensúlyozását gyengíti, hogy a szocialista országoknak - az anyagi források fentebb említett szükségén túl - nincs átfogó koncepciójuk sem az országcsoport iránt. Vannak stratégiai céljaink, ám hiányzik a távlati célok elérése irányába mutató, esetleg az egyes szocialista országok cselekvési lehetőségeihez is szabott, átfogó feladattervünk.

E hiányosság már eddig is hátrányokkal járt számunkra s kedvező lehetőségeket hagytunk kihasználatlanul. Amennyiben az itt jelenlévő barátaink osztják véleményünket, mielőbb lépéseket kellene tenni a koncepció kidolgozásához.

Azon kívül, hogy egy átfogó feladatterv jól szolgálná közvetlen érdekeink érvényesítését, többszörös előnyei is járna. Megnövelné a fejlődő országok bizalmát a szocialista országok iránt, bővítené alternatív cselekvési lehetőségeiket. Itt nemcsak a haladó politikát folytató országokra gondolok, hanem azokra is, amelyek a fejlődés tőkés utját választották. Nekik is érdekük, hogy az imperialista diktátum és gazdasági kizsákmányolással szemben a szocialista országokkal való alternatív együttműködésre támaszkodjanak.

Bármennyire heterogén is a fejlődő világ és eltérők az egyes államok célkitűzései, fő törekvéseik mégis az önállóság, a nemzeti függetlenség irányában hatnak. Ez a konzervatív országokra nézve is igaz, hiszen a hatalmat gyakorló és erősödő nemzeti burzsoázia alapvető érdeke a függetlenség, függőség-től mentes politikai, gazdasági viszonyok. Erre irányuló törekvéseikben viszont éppen a fejlett tőkésországokkal és az ő gazdasági terjeszkedésüket kifejező transznacionális monopóliumokkal találják szemben magukat. Ezt az objektív lehetőséget a jövőben tudatosabban kell kihasználnunk. Érdemes lenne kimunkálni a fejlődő országok és a KGST kapcsolatának, együttműködésének módjait is. A hangsúlyt e munkában a kölcsönös előnyök érvényesítésének követelményeire kell helyezni.

Az el nem kötelezett mozgalom, amely döntően, bár nem kizárólag a fejlődő országokat tömöríti, természeténél fogva a fejlődő világ legáltalánosabb politikai, gazdasági követeléseit, célkitűzéseit fogalmazza meg. Így amit a fejlődő világgal kapcsolatban elmondunk, csaknem teljes egészében érvényes az el nem kötelezett mozgalom egészére is.

A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének szófiai Nyilatkozata megállapítja, hogy növekszik az el nem kötelezett mozgalom szerepe a nemzetközi életben. Nem változik meg a megállapítás tartalma, hanem csak kiegészül, ha hozzátesszük, hogy ez a szerep alapvetően pozitív. Az el nem kötelezett országok fellépése játékonyság befolyásolja a nemzetközi feszültség enyhítését, s hozzájárul bizonyos konfliktusok megoldásához. Nem döntően, de nem is elhanyagolhatóan. Azt is megállapíthatjuk, hogy amennyiben a mozgalom törekvései egybeesnek a szocialista országok céljaival, akkor lényegesen hatásosabban tudnak fellépni a nemzetközi szinten.

Ennek területeit a PTT szófiai ülése ugyancsak világosan meghatározta: a háborús veszély elhárítása, a leszerelés, a béke, az enyhülés, a nemzeti függetlenség igénylése, a gyarmatosítás és a fajüldözés ellen vívott harc. Ezen hagyományosnak tekinthető együttműködési alapelvek kiegészülnek olyan új együtt-

működési célokkal, mint a gazdasági kapcsolatokat érintő bizalom-erősítő intézkedések fogantatása, a nemzetközi gazdasági kapcsolatok egész rendszerének igazságos és demokratikus alapokra helyezése.

Az eddigieknél is nagyobb nyomatékkal követeljük a fejlődő országok külső eladósodásának megoldását, a nemzetközi valutáris és pénzügyi viszonyok átrendezését.

A mi megítélésünk szerint abban az esetben van reális esélyünk az el nem kötelezett mozgalom fokozottabb mozgósítására az általunk elsődlegesnek tekintett politikai célkitűzések megvalósításáért, ha a szocialista országok elébe mennek a mozgalom sajátos gazdasági követeléseinek, az abban elfogadhatókat magukénak vallják és erőteljesebben fellépnek azok teljesítéséért. E tekintetben iránymutatónak tekintjük a szófiai nyilatkozatot, amely eddigi állásfoglalásainknál határozottabban jelölte meg feladatainkat. Nagyobb megértést kellene tanúsítanunk olyan fejlődő országokat sújtó csapások iránt, mint pl. az éhség, vagy a járványok leküzdése. Azt hiszem, hogy a fejlett tőkés országok általában gyorsabban reagálnak a fejlődő országok ilyen jellegű súlyos gondjaira, mint mi, nem beszélve a lényegesen nagyobb mozgósítható anyagi eszközeikről. Kétszer ad, ki gyorsan ad, tartja a magyar közmondás, s ennek igazsága a fejlődő országok felé sem kérdőjelezhető meg.

A fegyverkezési hajza megfékezésének általunk meghirdetett és követett célja, a nagy katonai potenciállal rendelkező országok katonai kiadásainak csökkentése, s az így felszabaduló anyagi erőforrások fejlődő országok javára fordítása ugyancsak olyan platform, amelyet jobban kihasználhatunk a mozgalom közéletítésére a szocialista országok felé. Természetesen nemzetközi tekintélyünket s a fejlődő, el nem kötelezett országok bizalmát e célkitűzés akkor növelheti meg igazán, ha úgy alakul a nemzetközi helyzet, hogy tényleges lépések megtételére is legyen lehetőségünk. Tudatosítanunk kell a mozgalom irányába azt is, hogy a világ összes pozitív erejének mozgósítása szükséges az

imperializmus legagresszívabb, legyverkező köreinek befolyásolása érdekében. Röviden néhány szót ejtenék még egyik szembetűnő gyengeségünkről, a propagandánkról. Nem vagyunk elég gyorsak, rugalmasak annak megismertetésében sem, amit önzetlenül s jól tettünk és teszünk a fejlődő országok érdekében. Időről-időre együttesen is át kellene tekintenünk a fejlődő világ irányába követendő propagandánk aktuális feladatait, meghatározni súlypontjait.

A továbbiakban egy olyan érvelésünkkel szeretnék foglalkozni, amely megítélésünk szerint, zavarja a szocialista és az el nem kötelezett országok nemzetközi gazdasági viszonyok átalakítását célzó akcióegységének megvalósítását. Ez a kétségkívül jogos és helyálló megállapításunk, hogy a szocialista országok kizsákmányoló, gyarmatosító hatalmak nem lévén nem felelősek a múltért, a fejlődő országok elmaradottságáért, helyenkénti elnyomódásáért. Ezt a fejlődő országok jó része is elismeri, mégis úgy tekinti ezen érveinket, mint a tényleges lépések elől történő meghátrálást. Megfontolásra javasolnám, hogy közösen gondolkodjunk, miként tudnánk olyan formulát találni, amely elveink feladása nélkül előmozdítaná együttműködésünk javítását és a mozgalom irántunk megnyilvánuló bizalmának erősítését.

Van az el nem kötelezett mozgalomnak két olyan visszatérő megállapítása, amely egyrészt a mozgalmon belül is folyamatosan viták tárgya, másrészt kivívja a szocialista országok nemtetszését. Az egyik az, amikor egyenlőségjellel tesznek a két katonai szövetség közé, egyenlő távolságtartásra szövegetnek fel és megkülönböztetés nélkül itélik meg nemzetközi tevékenységüket. A másik ennek szűkített formája, amikor a Szovjetunió és az USA szerepe között nem tesznek különbséget. Bár természetesen ezt a megközelítést mi is visszautasítjuk, mégsem ebben látjuk a mozgalom arculatának, politikai irányvonalának igazi kritériumát. Sokkal fontosabb az, hogy az el nem kötelezett mozgalom fórumai miként foglalnak állást a világ nagy kérdéseiben, hogyan itélik meg, vagy éppen el az imperializmust, s a szocialista országokkal milyen kérdésben értenek egyet politikai törekvéseikben talán anélkül is, hogy erre utalást tennének. Szerintünk ez a lényeg, az igazi tartalom, a másik inkább forma.

A szocialista országok politikai irodalmában visszatérő minősítés az, hogy az el nem kötelezett mozgalom a szocialista közösség objektív szövetségese. Ez a meghatározás általában arra indíttatja a mozgalom középutas és jobboldali tagjait, hogy le- szűgezzék azon meggyőződésüket, miszerint mozgalmuk tömbön kívüli, független tényező és nem szövetségese senkinek sem. Jól tudjuk, hogy nem meghatározásunkon múlik az objektív szövetségi viszony léte, illetve nemléte. Nekünk azon kell munkálkodni, hogy minél több kérdésben velünk azonos, vagy a miénkhez közeli álláspontot tegyenek magukévá az el nem kötelezett országok's lehetőség szerint a lehető legkevesebb kérdésben álljanak velünk szemben. A tény az, hogy³kérdések nagy részében álláspontjaink azonosak, vagy a miénkhez közeliak, s csak kevés olyan probléma van, amelyekben szemben állnak velünk.

Ennek logikája az el nem kötelezettek mozgalmi jellegében, fórumaik sajátosságaiban leli magyarázatát. Ugyanis a mozgalom haladó magja, a Kuba, Vietnam, Nicaragua, Etiópia, Madagaszkár és más progresszív országokból álló csoportosulás képes volt olyan jótékony hatást gyakorolni az el nem kötelezettek fórumainak irányvonalára, amely pozitívabbá tette közös állásfoglalásaikat, mint amilyen az egyes országok álláspontjainak összegezése révén kialakulhatott volna.

A MNK nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy az el nem kötelezett országok viszonylagos egysége fennmaradjon és a több, mint 100 tagot számláló mozgalom továbbra is konszenzussal alakítson ki olyan politikai platformot, amelynek legtöbb eleme elősegítheti célkitűzéseink érvényesítését. Így emellett, hogy politikai, diplomáciai és erkölcsi segítséget kell nyújtanunk a haladó magnak befolyásuk kiterjesztésére, a jobbszárny ellensúlyozó törekvéseinek elhárítására; óvniunk kell minden olyan lépéstől, amely a mozgalom egységét veszélyeztetné.

Diplomáciánkban különös jelentőséget tulajdonítunk azoknak az országoknak, amelyek bár nem tartoznak a legprogresszivebb csoporthoz, állásfoglalásaik súlyával, nemzetközi tekintélyükkel nagy és főként pozitív befolyást gyakorolnak a mozgalmra. Algéria, India és mások erősebb elkötelezése céljaink mellett a mozgalom felé irányuló politikáinknak fontos eleme.

A fentiekben beszéltünk a mozgalom magyar megítélésének néhány fontos vonatkozásáról, amely alapvetően egyezik barátaink véleményével. Azon célunk, hogy közelítsük a mozgalmat még jobban a szocialista országok irányvonalához, világos, bár nem könnyen teljesíthető. Ennek tartalmi elemeire igyekeztünk közösen elfogadható és kimunkálandó gondolatokat felvázolni. Nem kevésbé fontos annak felmérése, hogy milyen eszközök állnak rendelkezésünkre, s milyen módszerek alkalmazása kecsegtet a legtöbb eredménnyel.

a
Ugy véljük, hogy közvetlen és közvetett befolyásolás célszerű összhangjának megtalálása a legfontosabb feladatunk. Közvetlen módon a leghaladóbb csoport felé politizálhatunk. Céljaink velük való egyeztetése állandó, nem kampányszerű feladatunk. Az olyan tekintélyes, nagy befolyással rendelkező országok felé, mint India, Algéria, és mások, célszerűbbnek tűnik a közvetett befolyásolás. Ezalatt azt értjük, hogy a mozgalom önállósága, alapelvei tiszteletben tartásának hangsúlyozása mellett kifejténénk véleményünket az o.n.k. országok következő nagy jelentőségű eseményét, a hararei csucstalálkozót megelőző időszakban. Ez megvalósítható lenne magas szintű tárgyalások alkalmával, csakugy, mint nagykövetségeink révén az illető országok külügyminisztériumi vezetői előtt. Hasznos lenne, ha munkamegosztást alkalmaznánk és egyeztetett döntést követően egyazon minisztériumban, ill. döntéshozó fórumon csak egy ország nagykövete fejtené ki közös álláspontunkat. Indokolatlan lenne a jobbszárny egyes tagjainak mellőzése is. Velük főként az esedékes magas szintű vagy külügyi találkozón lehetne érinteni a közös érdekek talaján álló kérdéseket.

Hálásak lennénk, ha az elvtársak megosztanák velünk tapasztalataikat, s a Hararében sorra kerülő csucserőkezlet előkészítésére vonatkozó elképzeléseikről tájékoztatnának bennünket.

Megfontolásra javasoljuk, hogy a valószínűleg Delhiben tartandó külügyminiszteri értekezletet követően a szocialista országok főosztályvezetői szinten tartsanak újabb egyeztető értekezletet a hararei felkészülés konkrét feladatairól.

A magunk részéről készek vagyunk a tapasztalatok hasznosítására, s minden módon hozzájárulni közös céljaink valóra váltásához. Köszönöm figyelmüket.